

संदर्भ पत्र.क्र.२६/डिटिई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/२५९/२०२४

५ फेब्रुवारी २०२४

प्रति,
मा.संचालक
तंत्रशिक्षण संचालनालय म.रा.
३, महापालिका मार्ग,
मुंबई ४०० ००१

द्वारा

मा.सहसंचालक

तंत्रशिक्षण विभागीय कार्यालय
पहिला मजला, शासकीय तंत्रनिकेतन परिसर, ४९,
खेरवाडी, अलियावर जंग मार्ग, बांद्रा (पू),
मुंबई ४०० ०५१.

लिपिक

तंत्रशिक्षण विभागीय कार्यालय, मुंबई
बंगला (पुर्व) मुंबई - ४०० ०५१

विषय : अशासकीय खाजगी व्यवस्थापनाच्या अनुदानित वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमाच्या आर्थिक अडचणीकडे लक्ष वेधणेबाबत. (शिक्षणशुल्क, विकास शुल्क, ग्रंथालयीन शुल्क व इतर शुल्कात वाढ करणेबाबत तसेच कार्यालयीन व आकस्मित खर्चात प्रति विद्यार्थी मर्यादेत वाढ करण्याबाबत)

संदर्भ : १. उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचा शासननिर्णय क्र.टीईएम-२०३/(२४९/०३)/तंशि.-१, दि.१०.९.२००३
२. उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचा शासननिर्णय क्र.टीईएम-२०३/(२४९/०३)/तंशि.-१, दि.११.९.२००३
३. मा.प्रधान सचिव, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग यांना सादर केलेले पत्र क्र.२६/डिटिई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/२०६ /२०२४, दि.२२ जानेवारी २०२४. पत्राची प्रत या आधी सादर केली आहे.

मा.महोदय,

उपरोक्त विषयासंदर्भात वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमाचे शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात गेल्या २० वर्षात वाढ झालेली नाही. परंतु दिवसेंदिवस महागाई प्रचंड प्रमाणात वाढत चाललेली आहे. अनुदानित संस्थांचे अनुदानाचे मूल्यनिर्धारण करतांना सन १९७८ पासूनचे निकष लागू असून गेल्या २० वर्षात फी वाढही न झाल्यामुळे उत्पन्नाचा स्रोत अतिशय तुटपुंजा आहे. उपरोक्त नमूद केलेल्या दि. १० सप्टेंबर २००३ अन्वये पारित केलेल्या शासननिर्णयानुसार करण्यात आलेली फी वाढ ही पुरेशी नसून ती त्वरीत सुधारित करण्याची आवश्यकता आहे. (दि. १० सप्टेंबर २००३ च्या शासननिर्णयाची प्रत माहितीस्तव सोबत जोडली आहे.- परिशिष्ट - १)

शासकीय/अशासकीय अनुदानित व विद्यापीठ संचलित अभियांत्रिकी / तंत्रशास्त्र पदवी अभ्यासक्रमाचे शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्क लागू करण्याबाबत उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाने दि.११ सप्टेंबर २००३ रोजी शासननिर्णय क्र.टीईएम-२०३/(२४९/०३)/तंशि.-१ अन्वये अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमाचे शिक्षण शुल्क - ₹ १५०००/-, विकास शुल्क ₹ ५०००/- व इतर शुल्क - ₹ ४०००/- याप्रमाणे फी वाढ मंजूर केली होती. (प्रत माहितीसाठी सोबत जोडली आहे. परिशिष्ट - २) तसेच दरम्यानच्या काळात शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ मध्ये अभियांत्रिकी अभ्यासक्रमांचे शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात जी वाढ झाली आहे त्याची माहिती तंत्रशिक्षण संचालनालयाच्या माहिती पुस्तिकेत प्रकाशित झाली होती. अभियांत्रिकी अभ्यासक्रम हे १२ वी नंतर चार वर्षांचा असून त्यांचे शिक्षण शुल्क ₹. १५०००/-, विकास शुल्क ₹.२३१७१/- व इतर शुल्क ₹.१७०७३/- या प्रमाणे एकूण शुल्क ५५२४४/- इतके दर्शविलेले होते. सदर शुल्कवाढ ही स्वायत्त शासकीय संस्था, अनुदानित महाविद्यालये, बाटु आणि आयसीटी यांना लागू केली असल्याबाबतचा उल्लेख दिसून येतो. (प्रत माहितीसाठी सोबत जोडली आहे. परिशिष्ट - ३)

:२:

संदर्भ पत्र.क्र.२६/डिटीई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/२५९/२०२४

५ फेब्रुवारी २०२४

त्या पार्श्वभूमीवर अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रम ४ वर्षांचा असून (१२+४) तुलनेत वास्तुशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम हा ५ वर्षे पूर्ण वेळ (१२+५) असा व्यावसायिक पदवी अभ्यासक्रम असून सुद्धा त्याच्या फी वाढीकडे लक्ष केंद्रित केले गेले नव्हते. ही बाब आक्षेपार्ह असून त्यामुळे खाजगी अनुदानित वास्तुशास्त्र महाविद्यालयांच्या अडीअडचणीमध्ये वाढ होताना दिसत आहे. संपूर्ण महाराष्ट्रातील फक्त खालील २ अनुदानित खाजगी व्यवस्थापनाची वास्तुशास्त्र पदवी अभ्यासक्रमाची महाविद्यालये कार्यरत असून त्याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

अ. क्र	संस्थेचे नाव	संस्थेचा प्रकार
१	अॅकॅडमी ऑफ आर्किटेक्चर, प्रभादेवी, मुंबई ४०० ०२५	खाजगी व्यवस्थापनाचे शासकीय अनुदानित विद्यालय
२	बी. के. पी. एस. कॉलेज ऑफ आर्किटेक्चर, पुणे ४११ ०३०	खाजगी व्यवस्थापनाचे शासकीय अनुदानित विद्यालय

उपरोक्त क्रमांक १ व २ महाविद्यालये ही खाजगी व्यवस्थापनाची असून शासकीय अनुदान प्राप्त पदवी अभ्यासक्रम चालवतात. परंतु त्यांचेबाबतीत गेल्या २० वर्षांपासून कोणत्याही स्वरूपाची फी वाढ प्रस्तावित केली गेलेली नाही किंवा कोणीही त्याबाबतची शिफारस केलेली नाही. सबब त्यामुळे वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमाकडे अक्षम्य दुर्लक्ष झाल्याचे दिसून येते.

शुल्क निश्चिती करण्यासाठी यापूर्वी वेळोवेळी निश्चित करण्यात आलेल्या शासन निर्णयाचा तपशिल खालील प्रमाणे आहे तो आपल्या अवलोकनार्थ सादर करित आहोत.

महाराष्ट्र शासनाने सन १९९२-९३ नंतर तब्बल ८ वर्षांनंतर म्हणजेच वर्ष २०००-२००१ मध्ये शिक्षण शुल्कात वाढ केली होती. तसेच त्यानंतर ३ वर्षांनंतर म्हणजेच वर्ष २००३-२००४ मध्ये उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचा शासन निर्णय क्र.टीईएम-२००३/(२४९/०३)/तंशि १,दि.१०-९-२००३ अन्वये शिक्षण शुल्कात वाढ केली होती

सध्याचे शिक्षण शुल्क हे वर्ष २००३-२००४ पासून म्हणजेच मागील २० वर्षांपासून आकारण्यात येत असल्यामुळे त्यात वाढ करण्यासाठी प्राधान्य देण्यात यावे.

मागील ३ शासननिर्णयातील वास्तुशास्त्र शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात झालेले बदल पुढील प्रमाणे आहेत.

शुल्काचा प्रकार	१९९२-९३	२०००-२००१	२००३-२००४
अ) शिक्षण शुल्क	४०००/-	५०००/-	८०००/-
ब) विकास शुल्क	५००/-	३०००/-	६०००/-
क) इतर शुल्क	११००/-	११००/-	१५००/-
एकूण शुल्क	५६००/-	९२००/-	१५५००/-

परंतु गेल्या २० वर्षांत कोणतीही वाढ प्रस्तावित किंवा मंजूर केली नसल्याने खाजगी अनुदानित महाविद्यालय चालविणे दिवसेंदिवस कठीण होत चालले आहे या आर्थिक विवंचनेविषयी आम्ही आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

शिक्षण शुल्कात वाढ करण्यासाठी खालील मुद्द्यांचा प्रामुख्याने विचार करण्यात यावा.

अ) शिक्षण शुल्क : महाराष्ट्र शासनाने खाजगी व्यवस्थापनाच्या अनुदानित संस्थांना मा.संचालक यांच्या धारणेनुसार व मूल्यनिर्धारणात स्पष्ट केल्याप्रमाणे सन १९७८ च्या तरतुदीनुसार अनुदान सूत्र ठरवितांना ९० टक्के पर्यंतचे अनुदान देय केले आहे व संस्था स्तरावर १० टक्क्याचा स्रोत विद्यार्थ्यांकडून शिक्षण शुल्काद्वारे जमा करून त्याचा वापर वेतनासाठी करावा असे अपेक्षित होते. परंतु सन २००३ पासून गेल्या २० वर्षांत शिक्षण शुल्कात कोणत्याही स्वरूपाची वाढ न झाल्यामुळे ६ व्या वेतनआयोगाच्या अंमलबजावणीपासून संस्थांना वेतनासाठी हे शिक्षणशुल्क कमी पडत आहे. परंतु

::३::

संदर्भ पत्र.क्र.२६/डिटेई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/२५९/२०२४

५ फेब्रुवारी २०२४

अभियांत्रिकी पदवी अनुदानित संस्थांना शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात २००३ पासून वाढ करून दिली असून ती परत २०१४-१५ मध्ये नव्याने सुधारितही केलेली आहे असे तंत्रशिक्षण संचालनालयच्या प्रथम वर्ष अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमाच्या माहिती पुस्तकात प्रसिद्ध केले आहे, त्याची प्रत सोबत जोडली आहे.

अनुदानित वास्तुशास्त्र महाविद्यालयाचे शिक्षण शुल्क रु.८०००/- ऐवजी रु.२४०००/- करणे आवश्यक आहे. ७ व्या वेतनआयोगानुसार सेवार्थप्रणाली लागू झाल्यानंतर पूर्ण वेळ शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांव्यतिरिक्त तासिकेवर काम करणारे अभ्यागत अध्यापक व कंत्राटी शिक्षकीय कर्मचारी यांची नेमणूक रिक्त शिक्षकीय पदांवर करणे काउंसिल ऑफ आर्किटेक्चरच्या मानकाप्रमाणकानुसार क्रमप्राप्त असते परंतू त्यासाठी अनुदान वेळेवर उपलब्ध करून दिले जात नाही. परिणामी हा खर्च भागवणे दिवसेंदिवस कठीण होत चालले आहे, याकडे आम्ही आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

वेतन अदा करणेबाबतच्या अडीअडचणी खालील प्रमाणे आहेत.

- ७ व्या वेतन आयोगाच्या अनुशंगाने शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या वेतन व भत्यात होणारी वाढ व ७ वा वेतन आयोग लागू होण्यापूर्वी डिसेंबर २०१५ पासून अंमलात आणलेली सेवार्थ प्रणाली यामुळे वेतन ९० टक्के दराने अदा केले जात आहे.
- उपरोक्त मुद्द्यानुसार शिक्षक शिक्षकेतर यांच्या वेतन व भत्यात होणारा खर्च हा अनुदानित संस्थांना अनुज्ञेय खर्च म्हणून अनुदानासाठी ग्राह्य धरला जातो. त्यात झालेल्या वाढीचा विचार करता शासनावर पडणारा अतिरिक्त बोजा कमी करण्यासाठी शिक्षण शुल्कात वाढ होणे अपेक्षित आहे जेणेकरून अनुदान वाटप करतांना शासनावर पडणारा भार काही अंशी कमी होऊ शकेल.
- सेवार्थ प्रणाली अमलात आणल्यापासून (डिसेंबर २०१५) शासनाकडून वेतनापोटी फक्त ९० टक्के इतकेच अनुदान उपलब्ध करून दिले जात आहे. शासनाच्या सन १९७८ च्या निर्गमित नियमावलीत नियम क्र. २ मध्ये शासनाच्या संपूर्ण १०० टक्के मान्य आवर्ती खर्च (१०० टक्के वेतन व कमाल मर्यादेपर्यंतचा १०० टक्के वेतनेत्तर खर्च) यांचे दायित्व शासनाचे असल्याचे स्पष्ट केलेले आहे. संस्थेचा किंवा व्यवस्थापनाचा या खर्चात कोणत्याही प्रमाणात कधीच वाटा नव्हता हे आम्ही आपल्या निदर्शनास आणू इच्छितो.

ब) विकास शुल्क

काउंसिल ऑफ आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकाप्रमाणकानुसार वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमातील विद्यार्थ्यांसाठी विविध प्रकारच्या अद्ययावत प्रयोगशाळा, कार्यशाळा, मॉडेल मॅकिंग लॅब, सर्व्हेईंग लेव्हलिंग लॅब, मटेरिअल म्युझिअम, पर्यावरण विषयक प्रयोगशाळा, संगणक प्रयोगशाळा इत्यादी बाबींसाठी लागणारी उपकरणे व यंत्रणा सुसज्ज करणे गरजेचे आहे. तसेच त्यांची दैनंदिन देखभाल व डागडूजी करणे आवश्यक आहे. या सर्व अत्याधुनिक प्रयोगशाळा उभारणीसाठी सध्या ठरवलेले विकास शुल्क रु.६०००/- प्रती विद्यार्थी इतके असून ते अतिशय कमी आहे. या सर्व यंत्रसामुग्री खरेदीसाठी व प्रयोगशाळा टप्प्या टप्प्याने उभारणीसाठी विकास शुल्कामध्ये वाढ होणे गरजेचे आहे. हा निधी उपलब्ध होण्यासाठी प्रती विद्यार्थी किमान रु.१८,००० ते २०,००० इतके विकास शुल्क आकारल्यास याबाबतची पूर्तता करणे शक्य होणार आहे.

उदाहरणादाखल विनाअनुदानित अभ्यासक्रमातसुद्धा शिक्षणशुल्क समितीच्या शिफारशीनुसार एकूण ठरविलेल्या शिक्षण शुल्काच्या १० टक्के इतकी रक्कम विकासशुल्क म्हणून आकारली जाते. जर एखाद्या महाविद्यालयाचे शिक्षणशुल्क प्रति विद्यार्थी २,००,०००/- असल्यास त्याच्या १० टक्के (रु.२०,०००/-) विकासशुल्क आकारले जाते.

RACHANA SANSAD'S ACADEMY OF ARCHITECTURE

MUMBAI

FOUNDED IN 1955, AFFILIATED TO UNIVERSITY OF MUMBAI, RECOGNISED BY COUNCIL OF ARCHITECTURE AND GOVERNMENT OF MAHARASHTRA.

::४::

संदर्भ पत्र.क्र.२६/डिटिई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/२५९/२०२४

५ फेब्रुवारी २०२४

क) इतर शुल्क

- दैनंदिन कार्यालयीन खर्चात / प्रशासकीय खर्चात तसेच ग्रंथालयीन खर्चाची प्रति विद्यार्थी मर्यादा वाढविणेबाबत

- दैनंदिन कार्यालयीन व आकस्मिक खर्च

उपरोक्त मुद्यानुसार प्रशासकीय / कार्यालयीन तसेच इतर सर्व नैमित्तीक खर्च विद्यार्थ्यांच्या वार्षिक प्रदर्शने, स्नेहसंमेलने, देश विदेशातील विविध स्पर्धांमधील सहभाग इत्यादी खर्चात दिवसेंदिवस वाढणाऱ्या महागाईने सतत वाढ होत असून अनुदान सुत्रातील तरतूदीनुसार सन १९७८ पासून आजतागायत कोणत्याही स्वरूपाचा बदल त्यात झालेला नसल्याने वेतनेत्तर खर्चातील कोणत्याही बाबींची गरज भागविली जावू शकत नाही. प्रति विद्यार्थी फक्त ₹ ७००/- इतकी रक्कम वेतनेत्तर खर्चासाठी अनुज्ञेय ठरविली असून त्यायोगे फक्त २,१०,०००/- इतका वेतनेत्तर खर्च अनुदान मूल्यनिर्धारणासाठी मान्य खर्च म्हणून विचारात घेतला जातो. परिणामी त्या व्यतिरिक्त झालेला सर्व खर्च अनुदानासाठी अपात्र ठरविला जातो. या खर्चातील इमारत भाडे सार्वजनिक बांधकाम विभागाने मंजूर केलेल्या व प्रमाणित केलेल्या दराने उपलब्ध करून देणे क्रमप्राप्त असले तरी ते दरवर्षी उपलब्ध करून दिले जात नाही.

- ग्रंथालयीन खर्च

ग्रंथालयीन खर्चासाठी प्रति विद्यार्थी फक्त ₹ ७०/- इतकीच रक्कम मान्य खर्च म्हणून अनुदानाचे मूल्यनिर्धारण करतांना विचारात घेतली जाते. ती अतिशय तुटपूंजी असून ग्रंथालयीन पुस्तक खरेदी, फर्निचर व इतर अवांतर सर्व खर्च या तुलनेत अतिशय कमी असून काऊंसिल ऑफ आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकाप्रमाणकानुसार प्रति वर्षी रुपये ३ ते ४ लाख इतका खर्च पुस्तक/विविध देशी व विदेशी जनरल्स तसेच डिजिटल पुस्तके ऑनलाईन पद्धतीने सदस्यत्व घेऊन खरेदीसाठी करणे संस्थास्तरावर अपेक्षित असते. परंतु हा खर्च करण्यासाठी संभाव्य अनुदान किंवा शुल्क उपलब्ध करून दिले जात नसल्याने या कमाल मर्यादांमध्ये (प्रति विद्यार्थी किमान रु.१०००/-) इतकी वाढ होणे नितांत आवश्यक आहे.

- वेतनेत्तर खर्चाच्या बाबी (तासिकेवर काम करणारे अभ्यागत अध्यापक व काऊंसिल आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकानुसार शिक्षक विद्यार्थी गुणोत्तरानुसार नियुक्त केलेले कंत्राटी शिक्षकीय कर्मचारी यांच्या मानधनावर होणारा खर्च समावेशित केलेला आहे)

रिक्त शिक्षकीय पदांचा पदभार भागविण्यासाठी शिक्षक व विद्यार्थी गुणोत्तरानुसार १:१० दराने शिक्षकीय पदांची नियुक्ती करणे क्रमप्राप्त आहे. शासनाच्या धोरणात्मक निर्णयानुसार मध्यतंत्री पदभरतीबाबतची परवानगी देण्यात येत नव्हती. आमच्या महाविद्यालयातील शिक्षकीय पदे रिक्त असून त्यांचा कार्यभार हा तासिकेवरील किंवा कंत्राटी पद्धतीने अभ्यागत अध्यापकांची नेमणूक काऊंसिल ऑफ आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकाप्रमाणकानुसार करावी लागते. परंतु सेवार्थ प्रणालीमध्ये या स्वरूपाचे मानधन अदा करण्याची कोणतीही तरतूद कार्यान्वयीत न केल्याने सदर बाबींवर होणारा खर्च हा वेतनेत्तर खर्चात समाविष्ट करून आर्थिक अंदाजपत्रक तयार करतांना त्याची तरतूद दरवर्षी केलेली असते. परंतु सेवार्थ प्रणाली व्यतिरिक्त वेतनेत्तर खर्चासाठी पुरेसे अनुदान उपलब्ध न झाल्याने संस्थेची आर्थिक स्थिती डबघाईला आलेली आहे. दिवसेंदिवस महागाईचे प्रमाण वाढत असल्याने त्याबाबत साकल्याने विचार होण्याची नितांत आवश्यकता आहे. पदवी अभ्यासक्रमासाठी सन १९७८ च्या शासननिर्णयान्वये वेतनेत्तर खर्चाबाबत प्रति विद्यार्थी फक्त ₹ ७००/- इतकी रक्कम अनुज्ञेय ठरविली असून त्या व्यतिरिक्त झालेला सर्व खर्च अनुदानासाठी अपात्र ठरविला जातो.

:: ५ ::

संदर्भ पत्र.क्र.२६/डिटिई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/२५९/२०२४

५ फेब्रुवारी २०२४

अनुदानाचे वाटप करतांना अनुदान सूत्राप्रमाणे खालील सुत्रानुसार अनुदान मूल्यनिर्धारणाची परिगणना केली जाते.

१. एकूण झालेला खर्च
२. (वजा) कमाल मर्यादेच्या वरील विनाअनुज्ञेय झालेल्या खर्चाच्या बाबी :
३. (१०० % मान्य वेतनावरील खर्च आणि कमाल मर्यादेच्या आधीन राहून होणारा वेतनेत्तर खर्च) = उर्वरित मान्य खर्चाची रक्कम (१-२)
४. प्राप्त होणारे विद्यार्थ्यांचे शुल्क
५. मान्य खर्च - विद्यार्थी शुल्काची रक्कम = डेफिसिट (अनुदान येणे बाकी)
६. मान्य खर्चाच्या (क्र.३ च्या) ९० टक्के रक्कम
७. डेफिसिट किंवा मान्य खर्चाच्या ९० टक्के रक्कम (यातील जी कमी असेल ती)

उपरोक्त पद्धतीने अनुदानाचे मूल्य निर्धारण केले जाते. परंतू मान्य खर्चाच्या मर्यादा सन १९७८ पासून न बदल्याने अनुज्ञेय असलेले अनुदान महाविद्यालय चालविण्यास अतिशय तुटपुंजे पडत आहे.

सदर शुल्क वाढीमुळे महसुली उत्पनात वाढ होणार असल्यामुळे शासनावरील खर्चाचा भार काही प्रमाणात कमी होवू शकेल. याकडे आम्ही आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

वेतनेत्तर खर्चाची तोंड मिळवणी करतांना अनुज्ञेय ठरविलेल्या प्रति विद्यार्थी रकमेत कित्येक वर्षात वाढ झालेली नाही. हा खर्च हा खर्च भागवण्यासाठी प्रती विद्यार्थी रु. २८,०००/- इतके इतर शुल्क उपलब्ध करून दिल्यास व ते अधीगृहीत न केल्यास ही रक्कम हा खर्च भागवण्यासाठी उपयोगी पडू शकेल.

शुल्काचा प्रकार	प्रस्तावित शुल्क
अ) शिक्षण शुल्क	रु. २४,०००/-
ब) विकास शुल्क	रु. २०,०००/-
क) इतर शुल्क	रु. २८,०००/-
ड) ग्रंथालयीन शुल्क	रु. १०००/-
एकूण शुल्क	रु. ७३,०००/-

उदाहरणादाखल कऱ्हाड कॉलेज ऑफ इंजिनियरिंग (शासकीय व स्वायत्त संस्था)यांची वर्ष २०२३-२४ ची फी रु. ८४,४२६/- इतकी असून मुंबईतील सरदार पटेल कॉलेज ऑफ इंजिनियरिंग (अनुदानित स्वायत्त संस्था)यांची वर्ष २०२३-२४ ची फी रु. ८४,०३५/- इतकी आहे. त्याच्या प्रती माहितीस्तव सोबत जोडत आहोत.

सदर बाबतीत अभियांत्रिकी अभ्यासक्रमात सन २००३-०४ व सन २०१४-१५ पासून २ वेळा वाढ झाली असून त्याव्यतिरिक्त दरवर्षी १० टक्के दराने त्यात वाढ करण्याची तरतूदही करण्यात आलेली आहे असा उल्लेख तंत्रशिक्षण संचालनालयाच्या माहिती पुस्तकेतही छापलेला आहे. त्याची प्रत आपल्या अवलोकनार्थ सोबत जोडत आहोत.

आपण आमच्या २ अनुदानित वास्तुशास्त्र महाविद्यालयांची शुल्क वाढीबाबतची विनंती मान्य करून सन २०२४-२५ पासून ती लागू करण्याबाबतचा शासननिर्णय लवकरात लवकर पारीत करावा यासाठी मा.संचालकांमार्फत योग्य ती शिफारस मा.प्रधान सचिव, उच्च व तंत्रशिक्षण यांचेकडे सादर केल्यास ही बाब मंजूरीसाठी प्राधान्य क्रमाने विचारात घेता येईल असे मनोमन वाटते. संपूर्ण महाराष्ट्रात अनुदानित तत्वावर चालविण्यात येणारी फक्त दोनच महाविद्यालय असल्याने आपण आमच्या विनंतीची शिफारस करावी ही मन्न विनंती.

कळावे,

आपले विश्वासू,

(सुरेश म. सिंग)

प्राचार्य - अॅकॅडमी ऑफ आर्किटेक्चर, मुंबई

प्रत: मा.प्रधान सचिव, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग
यांना योग्य त्या कार्यवाहीसाठी सविनय सादर

संदर्भ पत्र. २६/डिटिई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/206/२०२४

२२ जानेवारी २०२४

प्रति,
मा.प्रधान संचिव
उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग
४ था मजला, मंत्रालय अॅनेक्स (विस्तारित इमारत)
मुंबई ४०० ०३२

मध्यवर्ती टपाल केंद्र, मंत्रालय
अ.क्र. 6.601486, दिनांक 28/9/24
स्वाक्षरी:-

२५/११/२४
नंत्र शिक्षण संवर्धनोत्तय
महाराष्ट्र राज्य
३. महानगलिका मार्ग,
पोस्ट बॉक्स क्र ११६७ धोबी तलाव,
मुंबई ४०० ००९.

विषय : अशासकीय खाजगी व्यवस्थापनाच्या अनुदानित वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमाच्या आर्थिक अडचणीकडे लक्ष वेधणेबाबत. (शिक्षणशुल्क, विकास शुल्क, ग्रंथालयीन शुल्क व इतर शुल्कात वाढ करणेबाबत तसेच कार्यालयीन व आकस्मित खर्चात प्रति विद्यार्थी मर्यादेत वाढ करण्याबाबत)

संदर्भ : उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचा शासननिर्णय क्र.टीईएम-२०३/(२४९/०३)/तंशि.-१, दि.१०.९.२००३
उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचा शासननिर्णय क्र.टीईएम-२०३/(२४९/०३)/तंशि.-१, दि.११.९.२००३

मा.महोदय,

उपरोक्त विषयासंदर्भात वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमाचे शिक्षणशुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात गेल्या २० वर्षात वाढ झालेली नाही. परंतु दिवसेंदिवस महागाई प्रचंड प्रमाणात वाढत चाललेली आहे. अनुदानित संस्थांचे अनुदानाचे मूल्यानधारण करतांना सन १९७८ पासूनचे निकष लागू असून गेल्या २० वर्षात फी वाढही न झाल्यामुळे उत्पन्नाचा स्रोत अतिशय तुटपुंजा आहे. उपरोक्त नमूद केलेल्या दि. १० सप्टेंबर २००३ अन्वये पारित केलेल्या शासननिर्णयानुसार करण्यात आलेली फी वाढ ही पुरेशी नसून ती त्वरीत सुधारित करण्याची आवश्यकता आहे. (दि. १० सप्टेंबर २००३ च्या शासननिर्णयाची प्रत माहितीस्तव सोबत जोडली आहे.- परिशिष्ट - १)

शासकीय/अशासकीय अनुदानित व विद्यापीठ संचलित अभियांत्रिकी / तंत्रशास्त्र पदवी अभ्यासक्रमाचे शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्क लागू करण्याबाबत उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाने दि.११ सप्टेंबर २००३ रोजी शासननिर्णय क्र.टीईएम-२०३/(२४९/०३)/तंशि.-१ अन्वये अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमाचे शिक्षण शुल्क - ₹ १५०००/-, विकास शुल्क ₹ ५०००/- व इतर शुल्क - ₹ ४०००/- याप्रमाणे फी वाढ मंजूर केली होती. (प्रत माहितीसाठी सोबत जोडली आहे. परिशिष्ट - २) तसेच दरम्यानच्या काळात शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ मध्ये अभियांत्रिकी अभ्यासक्रमांचे शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात जी वाढ झाली आहे त्याची माहिती तंत्रशिक्षण संचालनालयाच्या माहिती पुस्तिकेत प्रकाशित झाली होती. अभियांत्रिकी अभ्यासक्रम हे १२ वी नंतर चार वर्षांचा असून त्यांचे शिक्षण शुल्क ₹. १५०००/-, विकास शुल्क ₹. २३१७१/- व इतर शुल्क ₹. १७०७३/- या प्रमाणे एकूण शुल्क ५५२४४/- इतके दर्शविलेले होते. सदर शुल्कवाढ ही स्वायत्त शासकीय संस्था, अनुदानित महाविद्यालये, बाटु आणि आयसीटी यांना लागू केली असल्याबाबतचा उल्लेख दिसून येतो. (प्रत माहितीसाठी सोबत जोडली आहे. परिशिष्ट - ३)

त्या पार्श्वभूमीवर अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रम ४ वर्षांचा असून (१२+४) तुलनेत वास्तुशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम हा ५ वर्षे पूर्ण वेळ (१२+५) असा व्यावसायिक पदवी अभ्यासक्रम असून सुद्धा त्याच्या फी वाढीकडे लक्ष केंद्रित केले गेले नव्हते. ही बाब आक्षेपार्ह असून त्यामुळे खाजगी अनुदानित वास्तुशास्त्र महाविद्यालयांच्या अडीअडचणीमध्ये वाढ होतांना दिसत आहे. संपूर्ण महाराष्ट्रातील फक्त खालील २ अनुदानित खाजगी व्यवस्थापनाची वास्तुशास्त्र पदवी अभ्यासक्रमाची महाविद्यालये कार्यरत असून त्याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

अनु. क्र	संस्थेचे नाव	संस्थेचा प्रकार
१	अॅकॅडमी ऑफ आर्किटेक्चर, प्रभादेवी, मुंबई ४०० ०२५	खाजगी व्यवस्थापनाचे शासकीय अनुदानित विद्यालय
२	बी. के. पी. एस. कॉलेज ऑफ आर्किटेक्चर, पुणे ४११ ०३०	खाजगी व्यवस्थापनाचे शासकीय अनुदानित विद्यालय

संदर्भ पत्र. २६/डिटई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/206/२०२४

२२ जानेवारी २०२४

:२:

उपरोक्त क्रमांक १ व २ महाविद्यालये ही खाजगी व्यवस्थापनाची असून शासकीय अनुदान प्राप्त पदवी अभ्यासक्रम चालवतात. परंतु त्यांचेबाबतीत गेल्या २० वर्षांपासून कोणत्याही स्वरूपाची फी वाढ प्रस्तावित केली गेलेली नाही किंवा कोणीही त्याबाबतची शिफारस केलेली नाही. सबब त्यामुळे वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमाकडे अक्षम्य दुर्लक्ष झाल्याचे दिसून येते.

शुल्क निश्चिती करण्यासाठी यापूर्वी वेळोवेळी निश्चित करण्यात आलेल्या शासन निर्णयाचा तपशिल खालील प्रमाणे आहे तो आपल्या अवलोकनार्थ सादर करीत आहोत.

महाराष्ट्र शासनाने सन १९९२-९३ नंतर तब्बल ८ वर्षांनंतर म्हणजेच वर्ष २०००-२००१ मध्ये शिक्षण शुल्कात वाढ केली होती. तसेच त्यानंतर ३ वर्षांनंतर म्हणजेच वर्ष २००३-२००४ मध्ये उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचा शासन निर्णय क्र.टीईएम-२००३/(२४९/०३)/तांशि १,दि.१०-९-२००३ अन्वये शिक्षण शुल्कात वाढ केली होती

सध्याचे शिक्षण शुल्क हे वर्ष २००३-२००४ पासून म्हणजेच मागील २० वर्षांपासून आकारण्यात येत असल्यामुळे त्यात वाढ करण्यासाठी प्राधान्य देण्यात यावे.

मागील ३ शासननिर्णयातील वास्तुशास्त्र शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात झालेले बदल पुढील प्रमाणे आहेत.

शुल्काचा प्रकार	१९९२-९३	२०००-२००१	२००३-२००४
अ) शिक्षण शुल्क	४०००/-	५०००/-	८०००/-
ब) विकास शुल्क	५००/-	३०००/-	६०००/-
क) इतर शुल्क	११००/-	११००/-	१५००/-
एकूण शुल्क	५६००/-	९१००/-	१५५००/-

परंतु गेल्या २० वर्षांत कोणतीही वाढ प्रस्तावित किंवा मंजूर केली नसल्याने खाजगी अनुदानित महाविद्यालय चालविणे दिवसेंदिवस कठीण होत चालले आहे या आर्थिक विवंचनेविषयी आम्ही आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

शिक्षण शुल्कात वाढ करण्यासाठी खालील मुद्द्यांचा प्रामुख्याने विचार करण्यात यावा.

अ) शिक्षण शुल्क : महाराष्ट्र शासनाने खाजगी व्यवस्थापनाच्या अनुदानित संस्थांना मा.संचालक यांच्या धारणेनुसार व मूल्यनिर्धारणात स्पष्ट केल्याप्रमाणे सन १९७८ च्या तरतुदीनुसार अनुदान सूत्र ठरविताना ९० टक्के पर्यंतचे अनुदान देय केले आहे व संस्था स्तरावर १० टक्क्याचा स्रोत विद्यार्थ्यांकडून शिक्षण शुल्काद्वारे जमा करून त्याचा वापर वेतनासाठी करावा असे अपेक्षित होते. परंतु सन २००३ पासून गेल्या २० वर्षांत शिक्षण शुल्कात कोणत्याही स्वरूपाची वाढ न झाल्यामुळे ६ व्या वेतनआयोगाच्या अंमलबजावणीपासून संस्थांना वेतनासाठी हे शिक्षणशुल्क कमी पडत आहे. परंतु अभियांत्रिकी पदवी अनुदानित संस्थांना शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्कात २००३ पासून वाढ करून दिली असून ती परत २०१४-१५ मध्ये नव्याने सुधारितही केलेली आहे असे तंत्रशिक्षण संचालनालयच्या प्रथम वर्ष अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमाच्या माहिती पुस्तकात प्रसिद्ध केले आहे, त्याची प्रत सोबत जोडली आहे.

अनुदानित वास्तुशास्त्र महाविद्यालयाचे शिक्षण शुल्क रु.८०००/- ऐवजी रु.२४०००/- करणे आवश्यक आहे. ७ व्या वेतनआयोगानुसार सेवार्थप्रणाली लागू झाल्यानंतर पूर्ण वेळ शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांव्यतिरिक्त तासिकेवर काम करणारे अभ्यागत अध्यापक व कंत्राटी शिक्षकीय कर्मचारी यांची नेमणूक रिक्त शिक्षकीय पदांवर करणे काउंसिल ऑफ आर्किटेक्चरच्या मानकाप्रमाणकानुसार क्रमप्राप्त असते परंतु त्यासाठी अनुदान वेळेवर उपलब्ध करून दिले जात नाही. परिणामी हा खर्च भागवणे दिवसेंदिवस कठीण होत चालले आहे, याकडे आम्ही आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

संदर्भ पत्र. २६/डिटिई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/206/२०२४

२२ जानेवारी २०२४

:३:

वेतन अदा करणेबाबतच्या अडीअडचणी खालील प्रमाणे आहेत.

- ७ व्या वेतन आयोगाच्या अनुशंगाने शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या वेतन व भत्यात होणारी वाढ व ७ वा वेतन आयोग लागू होण्यापूर्वी डिसेंबर २०१५ पासून अंमलात आणलेली सेवार्थ प्रणाली यामुळे वेतन ९० टक्के दराने अदा केले जात आहे.
- उपरोक्त मुद्द्यानुसार शिक्षक शिक्षकेतर यांच्या वेतन व भत्यात होणारा खर्च हा अनुदानित संस्थांना अनुज्ञेय खर्च म्हणून अनुदानासाठी ग्राह्य धरला जातो. त्यात झालेल्या वाढीचा विचार करता शासनावर पडणारा अतिरिक्त बोजा कमी करण्यासाठी शिक्षण शुल्कात वाढ होणे अपेक्षित आहे जेणेकरून अनुदान वाटप करतांना शासनावर पडणारा भार काही अंशी कमी होऊ शकेल.
- सेवार्थ प्रणाली अमलात आणल्यापासून (डिसेंबर २०१५) शासनाकडून वेतनापोटी फक्त ९० टक्के इतकेच अनुदान उपलब्ध करून दिले जात आहे. शासनाच्या सन १९७८ च्या निगमित नियमावलीत नियम क्र. २ मध्ये शासनाच्या संपूर्ण १०० टक्के मान्य आवर्ती खर्च (१०० टक्के वेतन व कमाल मर्यादेपर्यंतचा १०० टक्के वेतनेतर खर्च) यांचे दायित्व शासनाचे असल्याचे स्पष्ट केलेले आहे. संस्थेचा किंवा व्यवस्थापनाचा या खर्चात कोणत्याही प्रमणात कधीच वाटा नव्हता हे आम्ही आपल्या निदर्शनास आणू इच्छितो.

ब) विकास शुल्क

काउंसिल ऑफ आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकाप्रमाणकानुसार वास्तुशास्त्र अभ्यासक्रमातील विद्यार्थ्यांसाठी विविध प्रकारच्या अद्ययावत प्रयोगशाळा, कार्यशाळा, मॉडेल मेकिंग लॅब, सर्व्हेईंग लेव्हलिंग लॅब, मटेरिअल म्युझियम, पर्यावरण विषयक प्रयोगशाळा, संगणक प्रयोगशाळा इत्यादी बाबींसाठी लागणारी उपकरणे व यंत्रणा सुसज्ज करणे गरजेचे आहे. तसेच त्यांची दैनंदिन देखभाल व डागाडूजी करणे आवश्यक आहे. या सर्व अत्याधुनिक प्रयोगशाळा उभारणीसाठी सध्या ठरवलेले विकास शुल्क रु.६०००/- प्रती विद्यार्थी इतके असून ते अतिशय कमी आहे. या सर्व यंत्रसामुग्री खरेदीसाठी व प्रयोगशाळा टप्प्या टप्प्याने उभारणीसाठी विकास शुल्कामध्ये वाढ होणे गरजेचे आहे. हा निधी उपलब्ध होण्यासाठी प्रती विद्यार्थी किमान रु.१८,००० ते २०,००० इतके विकास शुल्क आकारल्यास याबाबतची पूर्तता करणे शक्य होणार आहे.

उदाहरणादाखल विनाअनुदानित अभ्यासक्रमातसुद्धा शिक्षणशुल्क समितीच्या शिफारशीनुसार एकूण ठरविलेल्या शिक्षण शुल्काच्या १० टक्के इतकी रक्कम विकासशुल्क म्हणून आकारली जाते. जर एखाद्या महाविद्यालयाचे शिक्षणशुल्क प्रति विद्यार्थी २,००,०००/- असल्यास त्याच्या १० टक्के (रु.२०,०००/-) विकासशुल्क आकारले जाते.

क) इतर शुल्क

- दैनंदिन कार्यालयीन खर्चात / प्रशासकीय खर्चात तसेच ग्रंथालयीन खर्चाची प्रति विद्यार्थी मर्यादा वाढविणेबाबत
- दैनंदिन कार्यालयीन व आकस्मिक खर्च
उपरोक्त मुद्द्यानुसार प्रशासकीय / कार्यालयीन तसेच इतर सर्व नैमित्तिक खर्च विद्यार्थ्यांच्या वार्षिक प्रदर्शने, स्नेहसंमेलने, देश विदेशातील विविध स्पर्धांमधील सहभाग इत्यादी खर्चात दिवसेंदिवस वाढणाऱ्या महागाईने सतत वाढ होत असून अनुदान सुत्रातील तरतूदीनुसार सन १९७८ पासून आजतागायत कोणत्याही स्वरूपाचा बदल त्यात झालेला नसल्याने वेतनेतर खर्चातील कोणत्याही बाबींची गरज भागविली जावू शकत नाही. प्रति विद्यार्थी फक्त ₹ ७००/- इतकी रक्कम वेतनेतर खर्चासाठी अनुज्ञेय ठरविली असून त्यायोगे फक्त २,१०,०००/- इतका वेतनेतर खर्च अनुदान मूल्यनिर्धारणासाठी मान्य खर्च म्हणून विचारात घेतला जातो. परिणामी त्या व्यतिरिक्त झालेला सर्व खर्च अनुदानासाठी अपात्र ठरविला जातो. या खर्चातील इमारत भाडे सार्वजनिक बांधकाम विभागाने मंजूर केलेल्या व प्रमाणित केलेल्या दराने उपलब्ध करून देणे क्रमप्राप्त असले तरी ते दरवर्षी उपलब्ध करून दिले जात नाही.

संदर्भ पत्र. २६/डिटिई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/206/२०२४

२२ जानेवारी २०२४

:४:

- **ग्रंथालयीन खर्च**
ग्रंथालयीन खर्चासाठी प्रति विद्यार्थी **फक्त ₹ ७०/-** इतकीच रक्कम मान्य खर्च म्हणून अनुदानाचे मूल्यनिर्धारण करतांना विचारात घेतली जाते. ती अतिशय तुटपूंजी असून ग्रंथालयीन पुस्तक खरेदी, फर्निचर व इतर अवांतर सर्व खर्च या तुलनेत अतिशय कमी असून **काउंसिल ऑफ आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकाप्रमाणकानुसार प्रति वर्षी रुपये ३ ते ४ लाख इतका खर्च पुस्तक/विविध देशी व विदेशी जनरल्स तसेच डिजिटल पुस्तके ऑनलाईन पद्धतीने सदस्यत्व घेऊन खरेदीसाठी करणे संस्थास्तरावर अपेक्षित असते.** परंतू हा खर्च करण्यासाठी संभाव्य अनुदान किंवा शुल्क उपलब्ध करून दिले जात नसल्याने या कमाल मर्यादांमध्ये (प्रति विद्यार्थी किमान रु.१०००/-) इतकी वाढ होणे नितांत आवश्यक आहे.
- **वेतनेत्तर खर्चाच्या बाबी (तासिकेवर काम करणारे अभ्यागत अध्यापक व काउंसिल आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकानुसार शिक्षक विद्यार्थी गुणोत्तरानुसार नियुक्त केलेले कंत्राटी शिक्षकीय कर्मचारी यांच्या मानधनावर होणारा खर्च समावेशित केलेला आहे)**

रिक्त शिक्षकीय पदांचा पदभार भागविण्यासाठी शिक्षक व विद्यार्थी गुणोत्तरानुसार १:१० दराने शिक्षकीय पदांची नियुक्ती करणे क्रमप्राप्त आहे. शासनाच्या धोरणात्मक निर्णयानुसार मध्यतंत्री पदभरतीबाबतची परवानगी देण्यात येत नव्हती. आमच्या महाविद्यालयातील शिक्षकीय पदे रिक्त असून त्यांचा कार्यभार हा तासिकेवरील किंवा कंत्राटी पद्धतीने अभ्यागत अध्यापकांची नेमणूक काउंसिल ऑफ आर्किटेक्चर, नवी दिल्ली यांच्या मानकाप्रमाणकानुसार करावी लागते. परंतू सेवार्थ प्रणालीमध्ये या स्वरूपाचे मानधन अदा करण्याची कोणतीही तरतूद कार्यान्वयीत न केल्याने सदर बाबींवर होणारा खर्च हा वेतनेत्तर खर्चात समाविष्ट करून आर्थिक अंदाजपत्रक तयार करतांना त्याची तरतूद दरवर्षी केलेली असते. परंतू सेवार्थ प्रणाली व्यतिरिक्त वेतनेत्तर खर्चासाठी पुरेसे अनुदान उपलब्ध न झाल्याने संस्थेची आर्थिक स्थिती डबघाईला आलेली आहे. दिवसेंदिवस महागाईचे प्रमाण वाढत असल्याने त्याबाबत साकल्याने विचार होण्याची नितांत आवश्यकता आहे. पदवी अभ्यासक्रमासाठी सन १९७८ च्या शासननिर्णयान्वये वेतनेत्तर खर्चाबाबत प्रति विद्यार्थी फक्त ₹ ७००/- इतकी रक्कम अनुज्ञेय ठरविली असून त्या व्यतिरिक्त झालेला सर्व खर्च अनुदानासाठी अपात्र ठरविला जातो.

अनुदानाचे वाटप करतांना अनुदान सूत्राप्रमाणे खालील सुत्रानुसार अनुदान मूल्यनिर्धारणाची परिगणना केली जाते.

१. एकूण झालेला खर्च
२. (वजा) कमाल मर्यादेच्या वरील विनाअनुज्ञेय झालेल्या खर्चाच्या बाबी :
३. (१०० % मान्य वेतनावरील खर्च आणि कमाल मर्यादेच्या आधीन राहून होणारा वेतनेत्तर खर्च) = उर्वरित मान्य खर्चाची रक्कम (१-२)
४. प्राप्त होणारे विद्यार्थ्यांचे शुल्क
५. मान्य खर्च - विद्यार्थी शुल्काची रक्कम = डेफिसिट (अनुदान येणे बाकी)
६. मान्य खर्चाच्या (क्र.३ च्या) ९० टक्के रक्कम
७. डेफिसिट किंवा मान्य खर्चाच्या ९० टक्के रक्कम (यातील जी कमी असेल ती)

उपरोक्त पद्धतीने अनुदानाचे मूल्य निर्धारण केले जाते. परंतू मान्य खर्चाच्या मर्यादा सन १९७८ पासून न बदल्याने अनुज्ञेय असलेले अनुदान महाविद्यालय चालविण्यास अतिशय तुटपुंजे पडत आहे.

सदर शुल्क वाढीमुळे महसुली उत्पन्नात वाढ होणार असल्यामुळे शासनावरील खर्चाचा भार काही प्रमाणात कमी होवू शकेल. याकडे आम्ही आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

संदर्भ पत्र. २६/डिटीई/शुल्क वाढीबाबतचा प्रस्ताव/AOA/२०६ /२०२४

२२ जानेवारी २०२४

:५:

वेतनेतर खर्चाची तोंड मिळवणी करतांना अनुज्ञेय ठरविलेल्या प्रति विद्यार्थी रकमेत कित्येक वर्षात वाढ झालेली नाही. हा खर्च हा खर्च भागवण्यासाठी प्रती विद्यार्थी रु. २८,०००/- इतके इतर शुल्क उपलब्ध करून दिल्यास व ते अधीगृहीत न केल्यास ही रक्कम हा खर्च भागवण्यासाठी उपयोगी पडू शकेल.

शुल्काचा प्रकार	प्रस्तावित शुल्क
अ) शिक्षण शुल्क	रु. २४,०००/-
ब) विकास शुल्क	रु. २०,०००/-
क) इतर शुल्क	रु. २८,०००/-
ड) ग्रंथालयीन शुल्क	रु. १०००/-
एकूण शुल्क	रु. ७३,०००/-

उदाहरणादाखल क-हाड कॉलेज ऑफ इंजिनियरिंग (शासकीय व स्वायत्त संस्था)यांची वर्ष २०२३-२४ ची फी रु. ८४,४२६/- इतकी असून मुंबईतील सरदार पटेल कॉलेज ऑफ इंजिनियरिंग (अनुदानित स्वायत्त संस्था)यांची वर्ष २०२३-२४ ची फी रु. ८४,०३५/- इतकी आहे. त्याच्या प्रती माहितीस्तव सोबत जोडत आहोत.

सदर बाबतीत अभियांत्रिकी अभ्यासक्रमात सन २००३-०४ व सन २०१४-१५ पासून २ वेळा वाढ झाली असून त्याव्यतिरिक्त दरवर्षी १० टक्के दराने त्यात वाढ करण्याची तरतूदही करण्यात आलेली आहे असा उल्लेख तंत्रशिक्षण संचालनालयाच्या माहिती पुस्तकेतही छापलेला आहे. त्याची प्रत आपल्या अवलोकनार्थ सोबत जोडत आहोत.

आपण आमच्या २ अनुदानित वास्तुशास्त्र महाविद्यालयांची शुल्क वाढीबाबतची विनंती मान्य करून सन २०२४-२५ पासून ती लागू करण्याबाबतचा शासननिर्णय लवकरात लवकर पारीत करावा व त्यास मंजूरी प्रदान करावी ही नम्र विनंती.

कळावे,

आपले विश्वासू,

(सुरेश म. सिंग)

प्राचार्य

अॅकॅडमी ऑफ आर्किटेक्चर, मुंबई

मा. मंत्री महोदय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग यांना योग्य त्या शिफारशीसाठी सविनय सादर.

प्रत: १. मा.संचालक तंत्रशिक्षण संचालनालय म.रा. यांना योग्य त्या कार्यवाहीसाठी सविनय सादर

२. मा.सहसंचालक विभागीय कार्यालय यांना यांना योग्य त्या कार्यवाहीसाठी सविनय सादर

शासकीय / अशासकीय अनुदानित व
विद्यापीठ संचलित अभियांत्रिकी /
तंत्रशास्त्र व इतर व्यावसायिक पदवी
अभ्यासक्रमाचे शिक्षण शुल्क , विकास
शुल्क व इतर शुल्क लागू करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,

शासन निर्णय, क्रमांक : टीईएम-२००३/(२४९/०३)/तांशि-१

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : १० सप्टेंबर, २००३

- संदर्भ : १) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग क्र.
टीईएम-३३/२०००/(१५/२०००)/तांशि-१,
दि.२० एप्रिल, २०००
- २) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग क्र.
टीईएम-३३९६/(७६५६)/तांशि-१, दि.१५ मे, २०००

प्रस्तावना :- टी. एम. ए. पै फौन्डेशन व इतर विरुद्ध कर्नाटक राज्य व इतर याप्रकरणी मा.सर्वोच्च न्यायालयात दाखल करण्यात आलेल्या याचिका क्रमांक :३१७/१९९३ च्या संदर्भात मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या ११ न्यायाधिकांच्या खंडपीठापुढे सुनावणी होऊन दिनांक ३१ऑक्टोबर, २००२ व ५ न्यायाधिकांच्या खंडपीठापुढे सुनावणी होऊन दि.१४ ऑगस्ट, २००३ रोजी मा.सर्वोच्च न्यायालयाने निकाल दिला आहे. तसेच याच प्रकरणी मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी दिनांक २३ ऑगस्ट, २००३ व दि.२सप्टेंबर, २००३ रोजी दिलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने राज्यातील शासकीय व अनुदानित अभियांत्रिकी / तांत्रिक व इतर व्यावसायिक अभ्यासक्रमांच्या महाविद्यालयातील शिक्षण शुल्क व इतर शुल्क निर्धारित करावयाचे होते.

वरील प्रमाणे न्यायालयीन निर्णयास अनुसरून राज्यातील शासकीय व अनुदानित व्यावसायिक महाविद्यालयातील शिक्षण शुल्क पुनर्रचना करण्या संबंधीचा प्रस्ताव दिनांक २६ ऑगस्ट, २००३ रोजीच्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत मान्यतेसाठी सादर करण्यात आला होता. विभागाच्या सदर प्रस्तावास मंत्रिमंडळाने मान्यता दिलेली असून सदरहू मान्यता लक्षात घेऊन सुधारीत शिक्षण शुल्क व इतर शुल्क लागू करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :- शासन आता या शासन निर्णयान्वये राज्यातील शासकीय व अनुदानित अभियांत्रिकी व इतर व्यावसायिक अभ्यासक्रमांच्या पदवी अभ्यासक्रमासाठी सन २००३-२००४ या शैक्षणिक वर्षापासून खालीलप्रमाणे शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्क लागू करण्यासाठी मंजूरी देत आहे.

	अभ्यासक्रम	लागू करण्यात यावयाचे शुल्क		
		शिक्षण शुल्क	विकास शुल्क	इतर शुल्क
१)	अभियांत्रिकी पदवी	१५,०००	५,०००	४,००० (♦)
२)	इतर व्यावसायिक पदवी अभ्यासक्रम			
	१) फार्मसी	८,०००	६,०००	२,०००
	२) वास्तुशास्त्र	८,०००	६,०००	२,०००
	३) एच.एम.सी.टी.	८,०००	६,०००	२,०००

विकास शुल्क व इतर शुल्क हे संस्थेच्या विकासाकरीता संस्थेच्या स्वयं प्रपंची लेख्यामध्ये ठेवून घेण्यात येईल. तर शिक्षण शुल्क हे शासकीय कोषागारात जमा केले जाईल.

(♦) इतर शुल्काची गणना पुढीलप्रमाणे राहिल. :-

१)	जिमखाना फी (आयडेटीटी कार्ड, मॅगॅझीन्स, मेडिकल, इत्यादी)	रु. ५००/-
२)	ट्रेनिंग अॅण्ड प्लेसमेंट फी	रु. ७५/-
३)	लायब्ररी फी	रु. १००/- रु. ३००/-
४)	लायब्ररी अॅण्ड लॅबोरेटरी कौशन मनी डिपॉझिट (परतावा योग्य. एकदाच अदा करण्यात येईल, प्रतिवर्षी नाही.)	रु. ५००/-
५)	इंटरनेट अॅण्ड ई-मेल फॅसिलीटीझ फी	रु. ५००/-
६)	अॅन्युअल सोशल गॅदरींग अॅण्ड अदर कल्चरल अॅक्टिव्हिटी फी	रु. १२५/-
७)	लॅबोरेटरीज फी	रु. १६००/-
	एकूण	रु. ४०००/-

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(श्या.र.चौरे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

संचालक, तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

सहसंचालक, तंत्रशिक्षण, विभागीय कार्यालय, मुंबई, पुणे, नागपूर, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती

सर्व शासकीय व अनुदानित अभियांत्रिकी / औषधनिर्माणशास्त्र / वास्तुशास्त्र व हॉटेल मॅनेजमेंट अॅण्ड कॅटरिंग

टेक्नॉलॉजी महाविद्यालये (संचालकांमार्फत)

सर्व अकृषि विद्यापीठे

महालेखापाल, महाराष्ट्र १/२, मुंबई/ नागपूर

वित्त विभाग

निवासी लेखाधिकारी, मुंबई

निवड नस्ती तांशि-१

शासकीय / अशासकीय अनुदानित व
विद्यापीठ संचलित अभियांत्रिकी /
तंत्रशास्त्र पदवी अभ्यासक्रमाचे शिक्षण
शुल्क , विकास शुल्क व इतर शुल्क
लागू करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,

शासन निर्णय, क्रमांक : टीईएम-२००३/(२४९/०३)/तांशि-१

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : ११ सप्टेंबर, २००३

- संदर्भ : १) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग क्र.
टीईएम-३३/२०००/(१५/२०००)/तांशि-१,
दि.२० एप्रिल, २०००
- २) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग क्र.
टीईएम-३३९६/(७६५६)/तांशि-१, दि.१५ मे, २०००

प्रस्तावना :- टी. एम. ए. पै फौन्डेशन व इतर विरुद्ध कर्नाटक राज्य व इतर याप्रकरणी मा.सर्वोच्च न्यायालयात दाखल करण्यात आलेल्या याचिका क्रमांक :३१७/१९९३ च्या संदर्भात मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या ११ न्यायाधिकांच्या खंडपीठापुढे सुनावणी होऊन दिनांक ३१ऑक्टोबर, २००२ व ५ न्यायाधिकांच्या खंडपीठापुढे सुनावणी होऊन दि.१४ ऑगस्ट, २००३ रोजी मा.सर्वोच्च न्यायालयाने निकाल दिला आहे. तसेच याच प्रकरणी मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी दिनांक २३ ऑगस्ट, २००३ व दि.२सप्टेंबर, २००३ रोजी दिलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने राज्यातील शासकीय व अनुदानित अभियांत्रिकी / तांत्रिक पदवी अभ्यासक्रमांच्या महाविद्यालयातील शिक्षण शुल्क , विकास शुल्क व इतर शुल्क निर्धारित करावयाचे होते.

वरील प्रमाणे न्यायालयीन निर्णयास अनुसरून राज्यातील शासकीय व अनुदानित व्यावसायिक महाविद्यालयातील शिक्षण शुल्क पुनर्रचना करण्या संबंधीचा विभागाचा प्रस्ताव दिनांक २६ ऑगस्ट, २००३ रोजीच्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत मान्यतेसाठी सादर करण्यात आला होता. विभागाच्या सादर प्रस्तावास मंत्रिमंडळाने मान्यता दिलेली असून सादरहू मान्यता लक्षात घेऊन सुधारीत शिक्षण शुल्क , विकास शुल्क व इतर शुल्क लागू करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :- शासन आता या शासन निर्णयान्वये राज्यातील शासकीय व अनुदानित अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमासाठी सन २००३-२००४ या शैक्षणिक वर्षापासून खालीलप्रमाणे शिक्षण शुल्क, विकास शुल्क व इतर शुल्क लागू करण्यासाठी मंजूरी देत आहे.

	अभ्यासक्रम	लागू करण्यात यावयाचे शुल्क		
		शिक्षण शुल्क	विकास शुल्क	इतर शुल्क
१)	अभियांत्रिकी पदवी	१५,०००	५,०००	४,००० (◆)

विकास शुल्क व इतर शुल्क हे संस्थेच्या विकासाकरीता संस्थेच्या स्वयं प्रपंची लेख्यामध्ये ठेवून घेण्यात येईल. तर शिक्षण शुल्क हे शासकीय कोषागारात जमा केले जाईल.

(◆) इतर शुल्काची गणना पुढीलप्रमाणे राहिल. :-

१)	जिमखाना फी (आयडेटिटी कार्ड, मॅगॅझीन्स, मेडिकल, इत्यादी)	रु. ५००/-
२)	ट्रेनिंग अँड प्लेसमेंट फी	रु. ७५/-
३)	लायब्ररी फी	रु. ७००/-
४)	लायब्ररी अँड लॅबोरेटरी कौशन मनी डिपॉझिट (परतावा योग्य. एकदाच अदा करण्यात येईल, प्रतिवर्षी नाही.)	रु. ५००/-
५)	इंटरनेट अँड ई-मेल फॅसिलिटीझ फी	रु. ५००/-
६)	अॅन्युअल सोशल गॅदरींग अँड अदर कल्चरल अॅक्टिव्हिटी फी	रु. १२५/-
७)	लॅबोरेटरीज फी	रु. १६००/-
	एकूण	रु. ४०००/-

वरीलप्रमाणे मान्य शुल्के ज्या प्रयोजनासाठी आकारण्यात आली आहेत त्याच प्रयोजनासाठी वापरण्यात यावीत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(श्या.र.चौरे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

संचालक, तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

सहसंचालक, तंत्रशिक्षण, विभागीय कार्यालय, मुंबई, पुणे, नागपूर, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती

सर्व शासकीय व अनुदानित अभियांत्रिकी महाविद्यालये (संचालकांमार्फत)

सर्व अकृषि विद्यापीठे

महालेखापाल, महाराष्ट्र १/२, मुंबई / नागपूर

वित्त विभाग

निवासी लेखाधिकारी, मुंबई

निवड नस्ती तांशि-१

**Rules for Admission to First year of Degree
Courses in Engineering / Technology
in Government, Govt. Aided and Unaided Engineering
institutes in Maharashtra State**

**Academic Year
2014 - 2015**

**Directorate of Technical Education, Maharashtra State,
3, Mahapalika Marg, Dhobi Talao, Mumbai - 400 001**

STD Code: 022, Tel: 2262 0601/ 2269 0602/ 2264 1150/ 2264 1151

Help Line No: (022) 2262 6853 / 2262 6854

(022) 30233444/5/6

Fax : 022- 2269 2102 / 2269 0007

Website : <http://www.dtemaharashtra.gov.in/fe2014>

7.6 Admissions to the Seats remaining vacant in Unaided Private institutions including Autonomous Institutes after CAP Round- IV: (For eligible Maharashtra State candidates and Outside Maharashtra State candidates)

The Directors/ Principals of the un-aided institution shall carry out the admissions for the vacancies after the CAP Round-IV as per the guidelines given in Annexure-II.

8 Fees and Concessions in Government, Government Aided including Autonomous institutes, University Managed Engineering Colleges, University Departments and Fees Prescribed in Unaided Engineering Colleges:

8.1 Fees Prescribed for Govt and Govt. Aided including Autonomous Institutes:

The Govt. has decided vide Govt. Resolution No. TEM-2003/(249/03)/TE-1, dated 11th September 2003, the tuition, development and other fees per annum for Govt, Govt. Aided, University Managed Colleges and University Departments. As per the policy of State Govt., the fees for Govt. and Govt. Aided Autonomous Institutes has been raised by 10% every year after granting autonomous status. Accordingly the fee structure for the academic year 2014-15 is as follows.

Fees	Non Autonomous Govt Institutes and University Department	Autonomous Govt / Govt Aided Institutes / BATU/ ICT Mumbai
Tuition	Rs. 15,000/-	Rs. 15,000/-
Development	Rs. 5,000/-	Rs. 23,171/-
Other	Rs. 4,000/-	Rs. 17,073/-
Total	Rs. 24,000/-	Rs. 55,244/-

Important Notes:

1. No tuition fee for SC/ST/VJ/DT NT(A)/NT(B)/NT(C)/NT(D)/SBC/OBC category candidates and candidates admitted under TFWS seats.
2. The Govt of Maharashtra has submitted proposal to UGC for granting Autonomy to Govt. Engineering Colleges Karad, Chandrapur and Jalgaon. If the UGC awards Autonomy to these colleges, then the fees of these colleges shall be as per the fees for Govt. and Govt. Aided Autonomous Institutes mentioned above. Otherwise the fees of these Govt. Colleges will remain same as that of Govt. Engineering colleges.
3. In case the Govt. revises the fees for the Govt institutes for the year 2014-15, then the admitted candidates will be required to pay the difference in fees as per the Government order.
4. The Department of Technology, Shivaji University is offering course on Self Financing basis, and hence the fees shall be as per the Fees approved by concerned university.

8.2 Fees prescribed in Unaided Engineering Colleges including Autonomous Institutes:

The interim fee structure for unaided private Engineering colleges including Autonomous Institutes approved by the Shikshan Shulka Samiti will be made available on website. Unaided Engineering Colleges may have submitted their proposals for revision in fees to Shikshan Shulka Samiti. The revision in the fees, if any, by the Shikshan Shulka Samiti will be binding on the students who will be admitted in the year 2014-15 and the students taking admission in these institutes will have to pay the fees accordingly.

Details of Concession in fees for Backward Class Category Candidates (belonging to Maharashtra State only) in Unaided Private Institutes is mentioned in Rule 8.6.3.

Bharatiya Vidya Bhavan's
Sardar Patel College of Engineering

(Govt. Aided Autonomous Institute under University of Mumbai)
Bhavan's College Campus, Munshi Nagar,
Andheri (W), Mumbai 400058

AC/
Ref. No. 80/2023-2024/1013.

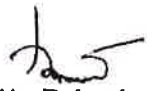
Date: 22/11/2023.

NOTICE
(SECOND YEAR / THIRD YEAR & FINAL YEAR B.TECH.
STUDENTS OUTSTANDING FEES)

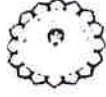
With reference to the earlier notice dated 28.06.2023, students seeking admission to **Second Year/Third Year and Final Year B. Tech. (Civil/Mechanical/Electrical)** class for the academic year 2023-24 were advised to take admission in respective class by paying the requisite fees.

However, the students from the enclosed list are yet to pay the Regular Fees/the Outstanding Fees. On humanitarian grounds these students were allowed to attend the academic session and T-I and T-II examinations conducted till date during the academic year 2023-24. All these students are advised to pay the regular/outstanding fees by **30th November 2023**. **Students should strictly note that no further extension will be given.** As stated in our earlier notices, admission for academic year 2023-24 will be confirmed only for those students who pay the requisite fees by **30th November 2023**.

For any query or doubt they can contact Student Section (Ms. Neelam Vaity or Shri Sandip Kute) or Accounts Section (Shri K. M. Joshi or Ms. Sarvasvi Patnoskar) in the Office.

I/c Principal

Encl : Outstanding Fee Statement

Bharatiya Vidya Bhavan's

Sardar Patel College of Engineering

(A Government Aided Autonomous Institute)
Munshi Nagar, Andheri (West), Mumbai - 400058

Outstanding Fees for S. Y. B.Tech. Civil Engg. Till AY 2023-24

Sr. No.	Reg. No.	Name	F. Y. B.Tech. (AY 2021-22) Fees (Rs.)	F. Y. B.Tech. (AY 2022-23) Fees (Rs.)	S. Y. B.Tech. (AY 2023-24) Fees (Rs.)	Total Pending Fees (Rs.)
1	C2320005	Gite Komal Sunil	-	-	29,595	29,595
2	C2210009	Bodke Jayesh Ramesh	-	41,000	43,035	84,035
3	C2210007	Bhosale Gargi Sharad	-	0	84,035	84,035
4	C2210P01	Mintosh Sharma	-	0	3,185	3,185
5	C2110002	Atharva Pramod Kakade	0	0	84,035	84,035
6	C2110009	Chaudhari Janhavi Sunil	80,850	0	84,035	1,64,885
7	C2110011	Dhoke Tejas Deepak	80,850	0	0	80,850
8	C2110053	Yadav Sunny Sanjay	0	0	84,035	84,035
9	C2110069	Chavan Kartikay Pradip	0	0	84,035	84,035
10	C2110074	Kamble Kaustubh Sunil	80,850	0	84,035	164,885
11	C2110076	Dhabe Apoorva Arvind	0	0	84,035	84,035

Outstanding Fees for S. Y. B.Tech. Mechanical Engg. Till AY 2023-24

Sr. No.	Reg. No.	Name	F. Y. B.Tech. (AY 2021-22) Fees (Rs.)	F. Y. B.Tech. (AY 2022-23) Fees (Rs.)	S. Y. B.Tech. (AY 2023-24) Fees (Rs.)	Total Pending Fees (Rs.)
1	M2210016	Duddalwar Aditya Manoj	-	7,500	0	7,500
2	M2210017	Dutta Sarith Utpal	-	7,500	0	7,500
3	M2210019	Ghadge Harshad Sanjay	-	0	76,535	76,535
4	M2210023	Jain Dhruv Bharat	-	0	84,035	84,035
5	M2210027	Joshi Atharva Dilip	-	0	84,035	84,035
6	M2210033	Korgaonkar Sushmita Ameet	-	0	84,035	84,035
7	M2210039	Malwal Paras Deepak	-	41,000	43,035	84,035
8	M2210041	Mozar Sanskruti Sanjay	-	0	84,035	84,035
9	M2210007	Bhandekar Bhargav Arun	-	0	43,035	43,035
10	M2210038	Londhe Digvijay Vijaykumar	-	80,850	0	80,850
11	M2110054	Shetye Sejal Nitin	0	0	84,221	84,221
12	M2110081	Pawnarkar Ketan Shashank	80,850	0	84,221	1,65,071

Outstanding Fees for S. Y. B.Tech. Electrical Engg. Till AY 2023-24

Sr. No.	Reg. No.	Name	F. Y. B.Tech. (AY 2021-22) Fees (Rs.)	F. Y. B.Tech. (AY 2022-23) Fees (Rs.)	S. Y. B.Tech. (AY 2023-24) Fees (Rs.)	Total Pending Fees (Rs.)
1	E2210009	Bhakti Bapu Ghongate	-	0	43,035	43,035
2	E2210017	Doke Soham Ashok	-	0	84,035	84,035
3	E2210018	Garge Yash Shrikant	-	0	69,035	69,035
4	E2210024	Jangam Rajvardhan S.	-	41,000	0	41,000
5	E2210043	Patil Harshvardhan Y.	-	7,500	0	7,500
6	E2210045	Patil Shruti Anandsing	-	0	84,035	84,035
7	E2210054	Singh Deepika C.	-	0	84,035	84,035
8	E2110060	Pandey Parthiv Yadendra	0	0	84,035	84,035
9	E2210062	Wani Tanmay Prashant	-	0	84,035	84,035
10	E2110058	Gujar Vedant Vijay	0	0	84,035	84,035
11	E2210006	Amolkar Dimpal Khemchand	-	0	43,035	43,035
12	E2210021	Gupta Dipti Jayprakash	-	0	84,035	84,035
13	E2110064	Gangurde Atharva Shirish	0	0	84,035	84,035
14	E2210065	Yadav Gaurav Rakesh	-	0	84,035	84,035

hms

I/c. Principal
Bharatiya Vidya Bhavan's
Sardar Patel College of Engineering
(Government Aided Autonomous Institute)